

Warszawa, 13.11.2020 r.

Stanowisko Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka w sprawie aktów przemocy wobec dziennikarzy relacjonujących Marsz Niepodległości

Helsińska Fundacja Praw Człowieka stanowczo potępia akty agresji wobec dziennikarzy. Wyrażamy najgłębsze zaniepokojenie w związku z doniesieniami o przypadkach zastosowania przez funkcjonariuszy Policji przemocy w stosunku do dziennikarzy relacjonujących 11 listopada Marsz Niepodległości w Warszawie. Nasze szczególne oburzenie budzą działania funkcjonariuszy na stacji Stadion Narodowy. Zgodnie z relacjami szeregu obecnych tam reporterów, jak i dostępnymi w internecie nagraniami¹, Policja użyła w tym miejscu wobec dziennikarzy tak dotkliwych środków przymusu bezpośredniego jak pałki, gaz łzawiący i granat hukowy. Doszło do tego, pomimo że dziennikarze ci głośno informowali, że wykonują obowiązki dziennikarskie, a część z nich miała kamizelki z napisem „PRESS”, jak również widoczne aparaty fotograficzne lub kamery. Ogromne zaniepokojenie budzą również obrażenia, jakich doznali dziennikarze w związku z działaniami funkcjonariuszy, w szczególności przypadek postrzelenia kulą gumową Pana Tomasza Gutrego, fotoreportera „Tygodnika Solidarność”, w czasie interwencji w pobliżu ronda de Gaulle’a.

Po raz kolejny przypominamy, że relacjonowanie demonstracji przez dziennikarzy pełni doniosłą funkcję w demokracji – ich obecność w czasie zgromadzeń publicznych nie tylko pozwala społeczeństwu na realizację prawa do otrzymywania informacji o wydarzeniach mających istotne publiczne znaczenie, ale także umożliwia dokumentowanie i nagłaśnianie ewentualnych nadużyć, np. w sposobie traktowania demonstrantów przez policję. Tym samym praca dziennikarzy bezpośrednio na miejscu takich wydarzeń i rejestrowanie ich przebiegu jest ważnym elementem pełnienia przez nich funkcji kontrolnej tzw. publicznego stróża (*public watchdog*) i powinna podlegać szczególnej ochronie². Konieczność poszanowania doniosłej roli dziennikarzy w relacjonowaniu zgromadzeń i wymóg zapewnienia mediom szczególnej ochrony w tym obszarze są konsekwentnie podkreślane przez szereg instytucji chroniących prawa

¹ D. Sitnicka, „Krzyczeliśmy, że jesteśmy z prasy”. Dlaczego policja spalowała dziennikarzy?, „OKO.press” 13.11.2020, <https://oko.press/krzyczelismy-ze-jestesmy-z-prasy-dlaczego-policja-spalowala-dziennikarzy/>; K. Sulowski, *Policjant paluje leżącą kobietę. Bili też dziennikarzy, poszkodowana została Renata Kim*, „Gazeta Wyborcza”, 11.11.2020, <https://warszawa.wyborcza.pl/warszawa/7,54420,26502982,policjant-paluje-lezaca-kobiete-przed-stadionem-narodowym-bili.html>.

² D. Głowacka, *Relacjonowanie demonstracji przez media – standardy międzynarodowe*, Helsińska Fundacja Praw Człowieka, 28 czerwca 2018 r., <http://www.hfhr.pl/wp-content/uploads/2018/07/Relacjonowanie-demonstracji-przez-media-opinia-HFPC.pdf>.

człowieka, takich jak m.in Europejski Trybunał Praw Człowieka³, Zgromadzenie Ogólne Organizacji Narodów Zjednoczonych⁴, Organizacja Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie („OBWE”)⁵, Komisja Wenecka⁶ czy Zgromadzenie Parlamentarne Rady Europy⁷.

Zagwarantowanie bezpieczeństwa dziennikarzy wiąże się zarówno z pozytywnym obowiązkiem zapewnienia ochrony przedstawicieli mediów przed zagrożeniami (np. ze strony demonstrantów), jak i tym bardziej z obowiązkiem powstrzymania się od stosowania wobec mediów przemocy przez funkcjonariuszy państwa. Jak zauważył Europejski Trybunał Praw Człowieka w sprawie dotyczącej pobicia dziennikarza przez funkcjonariuszy policji rozpraszających demonstrację, takie działanie wobec reportera wykonującego swoje obowiązki zawodowe stanowi poważną ingerencję w wolność słowa⁸. Trybunał zwrócił uwagę, że sytuacja taka jest głęboką ingerencją w swobodę wypowiedzi niezależnie od tego, czy intencją przedstawicieli państwa było utrudnienie wykonywania pracy reporterowi, czy też stało się to przypadkiem, w wyniku pomyłki. Kluczowe jest to, czy doszło do zastosowania niepotrzebnej i nieproporcjonalnej przemocy wobec przedstawiciela mediów, który wykonywał swoją pracę i podjął jasne wysiłki dla zidentyfikowania się jako dziennikarz⁹.

W kontekście właściwego zidentyfikowania się jako przedstawiciel mediów wykonujący obowiązki służbowe, oznakowana odzież czy emblemat (np. kamizelka z napisem „PRESS”) może być przydatna. Pragniemy jednak zwrócić uwagę, że tego rodzaju oznaczenie nie jest warunkiem koniecznym korzystania z gwarancji chroniących przedstawicieli mediów w czasie demonstracji, jeżeli dziennikarz ujawni swoją funkcję przed funkcjonariuszami w inny jasny sposób. Jak podkreślają międzynarodowe stowarzyszenia dziennikarskie Dziennikarze Bez Granic i Międzynarodowa Federacja Dziennikarzy, noszenie oznakowania w pewnych sytuacjach może zwiększyć bezpieczeństwo mediów, w innych jednak takie emblematy mogą wiązać się nawet z dodatkowym zagrożeniem np. ze strony demonstrantów nieprzychylnie nastawionych do prasy – i dlatego zalecają dziennikarzom oszacowanie ryzyka i działanie odpowiednie do konkretnych okoliczności¹⁰.

³ Wyrok ETPC z 2 października 2012 r. w sprawie *Najafli p. Azerbejdżanowi*, skarga nr 2594/07; wyrok ETPC z 20 października 2012 r. w sprawie *Pentikäinen p. Finlandii*, skarga nr 11882/10; wyrok z 13 lutego 2018 r. w sprawie *Butkevich p. Finlandii*, skarga nr 5865/07.

⁴ Rezolucja Zgromadzenia Parlamentarnego ONZ dotycząca promocji i ochrony praw człowieka w kontekście pokojowych zgromadzeń, A/HRC/RES/25/38, par. 18.

⁵ Przedstawiciel OBWE ds. wolności mediów, *Raport Specjalny: Traktowanie mediów podczas demonstracji politycznych. Obserwacje i Rekomendacje*, czerwiec 2007, <http://www.osce.org/fom/25744?download=true>.

⁶ Wytoczne Komisji Weneckiej dotyczące wolności zgromadzeń przyjęte na 83 sesji plenarnej 4 czerwca 2010 r., [http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2010\)020-e](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2010)020-e).

⁷ Zgromadzenie Parlamentarne Rady Europy, *Rezolucja 2116 (2016) dotycząca pilnej potrzeby zapobiegania naruszeniom praw człowieka w trakcie pokojowych zgromadzeń publicznych*, 27 maja 2016 r., par. 7.11.

⁸ Wyrok ETPC z 2 października 2012 r. w sprawie *Najafli p. Azerbejdżanowi*, skarga nr 2594/07, par. 68.

⁹ *Ibidem*.

¹⁰ *IFJ Safety Guidelines for Covering Demonstrations and Civil Unrest*, 10 marca 2014 r., http://www.ifj.org/fileadmin/images/Europe/Europe_documents/IFJ_Safety_Guidelines_Ukraine_10.0_3.14.pdf; *RSF Safety Guide for Journalists: A handbook for reporters in high-risk environments*, s. 57,

Pragniemy również przypomnieć, że w sytuacji, gdy dziennikarze zostali poszkodowani, na państwie ciąży obowiązek podjęcia adekwatnych działań wyjaśniających okoliczności skierowanych przeciwko nim aktów przemocy¹¹. Szczegółowe standardy prowadzenia skutecznych postępowań w sprawach dotyczących stosowania przemocy wobec dziennikarzy zostały sformułowane w licznych dokumentach organizacji międzynarodowych zajmujących się ochroną praw człowieka¹². W dokumentach tych wymaga się m.in. przeprowadzenia w takich sytuacjach niezależnego, możliwie szybkiego i dokładnego postępowania.

W związku z powyższym wzywamy do dokładnego wyjaśnienia wszystkich przypadków zastosowania przemocy wobec dziennikarzy, którzy relacjonowali Marsz Niepodległości.

Zarząd Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka

http://en.rsf.org/IMG/pdf/guide_journaliste_rsf_2015_en.pdf; zob. też Media Legal Defence Initiative, Mass Media Defence Centre, Article 19, *Joint submission in Butkevich v. Russia*, 25 lutego 2016 r., https://www.article19.org/data/files/20160225_Butkevich_FINAL_INTERVENTION.pdf.

¹¹ Wyrok ETPC z 16 marca 2000 r. w sprawie Özgür Gündem p. Turcji, skarga nr 23144/93.

¹² M.in. Zalecenie Komitetu Ministrów do państw członkowskich w sprawie ochrony dziennikarstwa i bezpieczeństwa dziennikarzy i innych podmiotów medialnych, 13 kwietnia 2016 r., CM / Rec (2016) 4.